

Mirko Lauš u svom najdražem okruženju - filmske kamere, vrpce, projektori, nagrade, povelje...

Zdravko JAKUPEC

IZ BIOGRAFIJE MIRKA LAUŠA

(1926. - 2005.)

Rana je jesen, godina 2004., a jutro malo hladnije od prilično toplog dana za ovo doba godine. Na trgu uobičajeno, terase kafića gotovo pune kao da je praznik, što je za Pitomaču normalno kao i za mnoga mjesta u Hrvatskoj. No, i u tako uobičajenoj slici Pitomače pažljiviji promatrač primjetit će i detalj koji ipak malo odudara od okoline. Stariji gospodin koji svojim urednim izgledom daje do znanja da se radi o pedantnom i temeljitom intelektualcu, a koji je nakon uobičajene jutarnje ceremonije odlaska na kavu obavio i svakodnevnu nabavku kućnih potreština, obavlja i ostale unaprijed planirane dnevne aktivnosti. U svojoj šetnji zastat će pored zanimljivog motiva ili događaja, a ponekad iz torbe izvadi malu digitalnu kameru te zabilježiti ponešto za svoju bogatu video arhivu. Jer toliko toga još treba napraviti.

U svojoj 78. godini života još toliko toga treba napraviti, ne dozvoliti da se nešto zaboravi a što bi koristilo budućim generacijama. Možda baš taj kadar snimljen u toku današnje šetnje treba zaokružiti cjelinu iz koje će nastati još jedan film. Možda će tek snimljeni materijal biti pregledavan od autora samo iz vlastitog zadovoljstva, no neka je ipak tu.

Često bi takva jutarnja ceremonija završavala odlaskom u foto studio, čiji je vlasnik nekad bio član Kinokluba "Slavica", a kako je taj naočit umirovljenik s kamerom u ruci gospodin Mirko Lauš, jasno je da u studio ne odlazi na fotografranje, nego na duge, često emocijama isprepletene razgovore, o vremenu koje je nemoguće vratiti ali u koje se možemo bar nakratko naviriti zahvaljujući fotografijama, filmskim i video zapisima koji su nastali zahvaljujući upravo njemu, koji je još davne 1957. doveo film u Pitomaču a zatim uz pomoć filma, Pitomaču odveo u svijet.

Takvi su razgovori svakim danom na svjetlo dana iznosili sve više detalja o slavnoj filmskoj prošlosti Pitomače i Kinokluba "Slavica", o snimanju filmova, o putovanjima na filmske revije i festivale ali isto tako i o malo poznatim, možda ponekad i namjerno zaboravljenim, dijelovima života ovog svestranog učitelja.

Mirko Lauš rođen je 17. srpnja 1926. u Virju. U brojnoj i siromašnoj obitelji, u vremenu između dva rata djetinjstvo mu je bilo teško ali nezaboravno. U takvim uvjetima, vrlo rano je počeo obogaćivati svoj duhovni svijet te stvarati pozitivne životne nazore. Otac mu je bio strastveni bibliofil koji je u svom kratkom životu (poginuo je u 45- oj godini) stvorio vlastitu biblioteku s oko 2000 knjiga. "Ne živi čovjek samo o kruhu..." poruka je koja opisuje to razdoblje njegova života jer je u obitelji često manjkalo materijalnog ali je uvijek bilo duhovnog bogatstva. Knjižnica koju je stvorio njegov otac

i koja mu je bila dostupna od djetinjstva pobudila je i razvila u njemu mnoge afinitete, a kad je na svoj 10 rođendan od oca dobio fotoaparatus gotovo da je njegov životni put već dobio zacrtani pravac. To je ujedno bio i početak velike znatiželje za upoznavanjem optičkih fenomena i njihove praktične primjene u raznim medijima poput fotografije, dijaprojeksije, filma i videa, a koja ga je pratila cijeli život.

Nakon završenog 4. razreda osnovne škole koji je tada jedino i bio obavezan, radi daljnjeg školovanja upisao je Gradsku školu u Virju, što je u razini viših razreda današnje osnovne škole. Zahvaljujući odličnim profesorima a posebno profesoru hrvatskog jezika Kamilu Križaniću u tom periodu otkrio je sklonost za pisanje poezije, ali i za druge oblike pismenog izražavanja kao što su kratki eseji, referati, scenski prikazi i sl. Koristeći se dostupnom literaturom ali i neprestanim praktičnim pokusima učio je i usavršavao rad na fotografiji. Prijelomni trenutak u životu Mirka Lauša možemo smatrati završetak Građanske škole 1941. godine. To je bilo vrijeme kad je krenuo u učiteljsku školu jer to je tada bila jedina mogućnost za daljnje školovanje, iako do tada nije planirao postati učitelj. Postao je čak Učiteljske škole u Križevcima, kojoj je to bila prva godina rada nakon dugogodišnjeg prekida, te je od 1941. do 1944. godine završio prva tri razreda. Program u školi bio je dobar nastavak Građanske škole, a uz općobrazovne i pedagoške predmete sadržavao je i puno neobaveznih predmeta sadržaja te je budućim učiteljima omogućavao razvijanje svestranih interesa kasnije važnih za društveno djelovanje. Tako je Mirko Lauš stekao opću, likovnu i glazbenu kulturu te znanja iz književnosti, filozofije, gospodarstva itd. U tom vremenu napisao je i objavio više pjesama i raznih prikaza.

Prijelomna, ali i tragična bila je godina 1944. U jednom ratnom sukobu u Virju poginuo mu je otac Franjo a istovremeno mu je izgorjela i rodna kuća. Sa šestero nezbrinute djece njegova majka nije mogla osigurati sredstva za daljnje školovanje. No, na poziv tadašnjih vlasti, otišao je u Zagreb, gdje je u zgradi Zagrebačkog sveučilišta bila formirana Domobranska časnička škola za đake završnih razreda svih srednjih škola u NDH, kojih je bilo nekoliko stotina. Svakoga dana prije podne održavana je vojna obuka u zagrebačkom parku Jelenovac, dok je poslije podne održavana redovna školska obuka za 4. razred pojedinih vrsta škola u Gornjogradskoj gimnaziji na Katarinskom trgu. Tu je i završio Učiteljsku školu i položio maturu.

Bio je to kraj njegova školovanja, a svega nekoliko dana nakon mature, 6. svibnja 1945. cijela Đačka bojna zajedno sa stotinama tisuća ljudi, krenula je u povlačenje preko Celja do Dravograda. Slijedilo je zarobljavanje, a potom povratak u zarobljeničkoj koloni u Maribor, Zagreb, Bjelovar kao dio "križnog puta". U Bjelovaru je Đačka bojna "rasformirana", a Mirko Lauš oslobođen i pušten kući.

Ubrzo, u lipnju 1945. počeo je raditi kao učitelj. U slijedeće 4 godine promijenio je, a sve po dekretu, 5 škola: u Virju, Hampovici, Gornjoj Šumi, Plaškom i Kalinovcu. Godine 1946. upisao je izvanredni studij hrvatskog i ruskog jezika na Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu. Diplomirao je 1955. godine.

U mjestima u kojima je radio, Hampovici, Gornjoj Šumi i Kalinovcu, imao je razna zaduženja u selu, a dio vremena posvetio je opismenjavanju odraslih te razvijanju kulturne djelatnosti izvan škole. U Gornjoj Šumi, učenik u 3. razredu bio mu je jedan od najvećih hrvatskih naivnih slikara Mijo Kovačić.

Dekretom je i 1949. premješten iz Kalinovca u Đurđevac za nastavnika hrvatskog i ruskog jezika u tadašnju Sedmogodišnju školu na kojoj je radio slijedeće tri godine. U toj školi bile su i veće mogućnosti za razvijanje slobodnih aktivnosti kod učenika pa je osnovao đачku dramsku grupu i bavio se režijom, scenografijom, maskom, rasvjetom, pa čak i uvježbavanjem glazbenih djela. Napisao je i jedan igrokaz u tri čina.

Godine 1952. premješten je u Sedmogodišnju školu u Pitomači, koja od 1962. nosi naziv OŠ Petra Preradovića, a gdje je živio i radio do kraja svog života. Tu je razvio sve vještine koje je usvojio u mladosti pa je znao reći da je Pitomača mjesto "u koje je morao doći". Po dolasku u Pitomaču započeo je s radom izvan škole. Organizirao je dramsku grupu odraslih kazališnih amatera HPGD Sloge. Ta je grupa tijekom nekoliko godina uspješno prikazala čitav niz pravih kazališnih predstava u Pitomači i okolnim mjestima.

U nastavi hrvatskog jezika uvijek je nastojao povezivati izražavanje pisane riječi, glazbe, slike s dramskim izrazom i pokretom. Stoga se na njegovim satovima glumilo, sviralo, gledalo slike i projekcije, a često je organizirao posjete kazališnim predstavama, koncertima i izložbama. Sve je to dolazilo do izražaja u slobodnim aktivnostima temeljenim na razvoju dječjeg stvaralaštva. Niz grupa koje je vodio kao slobodne aktivnosti, literarna, recitatorska, novinarska i dramska bile su vrlo aktivne što je urodilo nizom književnih večeri s djecom i odraslima pa i izvedbom jedne prave operete a to je bila "Velika čarolija" Ive Lhotke Kalinskog.

Treba spomenuti i njegovo veliko zanimanje za likovnu kulturu. Pisao je novinske članke o slikarstvu, posebice naivnom, i organizirao likovne izložbe te tako promovirao tada anonimne a danas najpoznatije naivne umjetnike kao što su Ivan Generalić, Mijo Kovačić, Franjo Filipović, Ivan Lacković Croatia, Josip Turković, Stjepan Ivanec, Josip Šimić, Zlatko Huzjak i drugi.

Sudjelovao je i u obnovi i revitalizaciji rodne kuće Petra Preradovića u Grabrovnici. Organizirao je u tom mjestu i tradicionalni Susret likovnih grupa pod nazivom "Preradovićev rođendan" a pokrenuo je i školski časopis "Preradović" koji izlazi i danas.

Godine 1955. osnovao je jednu od prvih školskih fotosekcija u Hrvatskoj uz koju je kasnije osnovan i Foto klub za odrasle. To su ustvari bili temelji na kojima je od 1957. nastajalo životno djelo Mirka Lauša. Posredstvom Općinskog sindikalnog vijeća iste je godine nabavio prvu filmsku kameru i tada je počeo s inovativnim i kreativnim širenjem filmske kulture među učenicima. Klub je tada imao ogranak za djecu te odrasle. Sve do 1959. i djeca i odrasli učili su osnove o filmu i kameri dok je snimanje obuhvaćalo reportažno dokumentiranje nekih događaja u Pitomači.

Te 1959. godine Klub počinje raditi po utvrđenom programu, a 1964. dobiva ime

“Kinoklub Slavica”. Kao osnivač i voditelj kluba usmjeravao je i poticao dječje filmsko stvaralaštvo te mu i pripadaju zasluge za sve nagrade i priznanja kojih je bilo preko 300 u svih trideset godina neprekidnog rada. Godine 1961. dječji filmovi iz Pitomače prvi puta su se pojavili u javnosti i to na Prvoj reviji dječjih filmova u Zagrebu. Kinoklub “Slavica” sudjelovao je na preko 50 službenih revija u zemlji i na 6 međunarodnih natječajna UNESCO-a, pod nazivom “Deseta muza” u Veneciji, Milanu, Parizu i Helsinkiju. Ostaje interesantan podatak da je preko 130 filmova “Slavice” nagrađeno prvom ili drugom nagradom, a ukupno je snimljeno više od 200 filmova. Osim službenih revija filmovi su bili prikazivani po školama i drugim ustanovama diljem zemlje a predstavnicima UNESCO-a i drugih međunarodnih organizacija prikazivali su pitomačke filmove kao primjer i u svrhu propagiranja dječjeg filmskog stvaralaštva diljem svijeta. O filmskom stvaralaštvu pitomačke djece snimljeno je i nekoliko filmova koje su režirali renomirani režiseri: Dušan Makavejev 1964. “Nova Igračka”, Dušan Vukotić 1971. “Slika i ritam” koji je prikazan na 22 televizijske mreže svijeta, a Nikola Babić 1986. “30 godina Slavice”.

Zahvaljujući takvim uspjesima Pitomača je postala domaćinom dvije savezne revije dječjih filmova, a od 1971. do 1988. organizirano je 17 festivala dječjeg amaterskog filma (FEDAF). Sve te manifestacije bile su obogaćene likovnim, književnim, kulturno povijesnim i rekreacijskim sadržajima pa se Pitomača pretvarala u pravi multimedijalni centar Podravine. Kad sve to zbrojimo možemo s pravom ponoviti tvrdnju mnogih poznavaoaca Mirka Lauša: “Kinoklub Slavica je Mirko Lauš”.

Pitomača nije ostala jedino mjesto u kojem se razvijalo filmsko dječje stvaralaštvo. Godine 1979. osnovan je Centar za dječji film i video općine Đurđevac sa zadatkom da se pri svakoj osnovnoj školi ove općine osnuje kinosekcija. Od tada je Mirko Lauš pomagao voditeljima novih klubova u radu, organizirao općinske smotre dječjih filmova i savjetovanja za nastavnike hrvatskog jezika radi razvijanja metodičkog i tehničkog pristupa izvođenju nastave filmske kulture. Kako je tehnika napredovala, a uz pomoć mnogih donatora, Kinoklub Slavicu opremio je najmodernijom filmskom opremom a već 1973. i prvom video garniturom vjerovatno jednom od prvih u zemlji.

Bogato pedagoško iskustvo u radu, zapažanja i teoretske zaključke od samog početka svog rada prenosio je i drugima. Održao je niz predavanja za nastavnike razredne nastave i hrvatskog jezika, sudjelovao je na seminarima za voditelje dječjih kinoklubova u Ljetnoj školi u Trakošćanu, Crikvenici i Šibeniku, te Festivalu djeteta u Šibeniku. Svoje radove na temu dječjeg filmskog stvaralaštva objavljivao je u časopisima: Pedagoški rad, Umjetnost i djete, Dometi, Pogledi i skustva, Školskim novinama, Biltenu Kinosaveza Hrvatske itd.

Za svoj sveukupni rad a posebno za rad s Kinoklubom Slavica dobio je mnoga priznanja i nagrade od kojih su najznačajnije: Nagrada Narodne tehnike Hrvatske, Nagrada “Ivan Filipović”, Pedagoško-književnog zbora Hrvatske, te nagrada za životno djelo Kinosaveza Hrvatske pod nazivom “Lucija”.

Kako je i sam naglašavao, najveći dio njegova života i rada povezan je uz rad na dječjem filmu. Odlazak u mirovinu a zatim početak Domovinskog rata bili su uzrokom prestanka rada Kinokluba "Slavica". U zgradu "stare škole" i prostor Kinokluba "Slavica" useljene su izbjeglice s ratnih područja. Sva oprema i arhiva "Slavice" smještena je u potpuno neadekvatan podrumski prostor, a rad kluba je ugašen.

Sad se opet treba vratiti u studio u kojem se odvijaju razgovori koji se mogu smatrati ponovnim početkom za dječje filmsko stvaralaštvo u Pitomači. Rodila se ideja o snimanju dokumentarnog filma koji bi u jednoj cjelini obuhvatio rađanje filma u Pitomači, najveće uspjehe i padanje u zaborav. Gospodin Mirko Lauš kao glavni lik u tom filmu na kraju snimanja bio je zadovoljan učinjenim, a nije ni slutio da je to početak ostvarivanja njegovog sna o ponovnom pokretanju rada na dječjem filmu.

Dana 8. ožujka 2005. godine osnovan je novi foto video klub koji se tada zvao "Omega", a jedan od osnivača bio je Mirko Lauš koji se aktivno uključio u rad kluba pomažući svojim bogatim iskustvom i velikom željom da se film ponovo vrati u Pitomaču. Nažalost teška bolest narušila mu je zdravlje pa je i prvo pojavljivanje novog kluba u javnosti koje je bilo već 15. lipnja iste godine, pratio iz svog doma putem kablovske televizije jer mu loše zdravstveno stanje nije dozvolilo da bude u kino dvorani.

Mirko Lauš otišao je 28. kolovoza 2005. s onu stranu zvijezda, a toliko toga je još htio napraviti. Njemu u spomen pitomački Foto video klub nosi njegovo ime "Mirko Lauš".